

درگذشتگان

ناصرالدین انصاری

آیت الله اعتمادی

حضرت مستطاب آیت الله حاج شیخ مصطفی اعتمادی یکی از اساتید بزرگ و مشهور حوزه علمیه قم بود. فقید سعید در ۱۰ ربیع الاول ۱۳۴۵ ق (۱۳۰۵ ش)، در روستای «خواجه» - چهارفرسخی تبریز - در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش مرحوم حجت الاسلام حاج میرزا علی خواجه ای (م ۱۳۹۹ ق - مدفون در بقیع قم) - از شاگردان میرزا علی اکبر مجاهدی تبریزی - بود. آن مرحوم در نوجوانی همراه خانواده اش به تبریز آمد و ادبیات را نزد پدر بزرگوارش و حاج میرزا محمود انصاری و سطوح عالی را نزد آیت الله میرزا فتح شهیدی آموخت و در سال ۱۳۲۵ ش به قم آمد و کفایه را از آیت الله مرعشی نجفی فراگرفت و پس از آن به دروس خارج آیات عظام: آقای بروجردی، آقای حجت کوهکمری، محقق داماد و آقای شریعتمداری حاضر شد و مبانی علمی اش را استوار ساخت و همزمان به تألیف و تدریس و تبلیغ دین پرداخت و یکی از اساتید مبرز و مشهور حوزه علمیه قم گردید که بیش از نیم قرن مجلس درس وی آکنده از طلاب و فضلا بود (و بسیاری از آنان هم اکنون از علمای مشهور حوزه هستند). آن مرحوم در سالیان تدریس خویش از تمام فرصت ها بهره برد و درسش کمترین تعطیلات را داشت و با همتی وصف ناشدنی، دقائق و مشکلات کتب اصولی را گشود، به گونه ای که برای نگارش شرح رسائل، چندین مرتبه آن را بازنویسی کرد و از آن خسته نشد. بسیار ساده زیست، متواضع، خوش اخلاق و خوش برخورد بود و زندگی اش الگوی حیات طیبه طلاب بود. وی در ایام تعطیلی حوزه به تبلیغ می رفت و در سفر هم اسباب تألیف را با خود می برد و به نوشتن می پرداخت. آثارش عبارتند از:

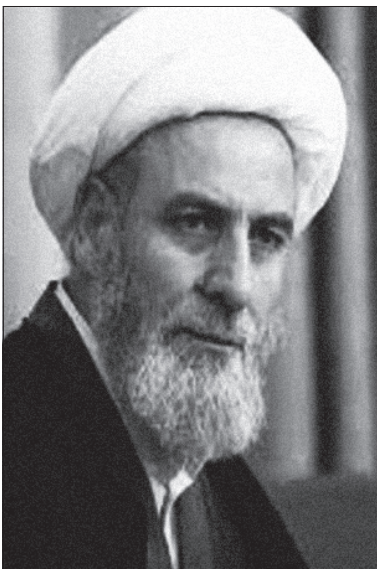
۱. شرح معالم الاصول

۲. شرح قوانین الاصول (موضح القوانين)

۳. شرح فرائد الاصول (۳ ج)

۴. حاشیه کفایة الاصول (۲ ج، الهدایة الی اسرار الکفایة)

آن مرحوم در ۹۰ سالگی، روز پنجشنبه ۲۰ اسفند ۱۳۹۴ ش (۳۰ جمادی الاولی ۱۴۳۷ ق) بدرود حیات گفت و پیکر پاکش در روز شنبه ۲۲ اسفند، پس از تشییع باشکوه و نماز حضرت آیت الله سبحانی در حجره ۳۵ صحن حرم مطهر حضرت معصومه (س) به خاک سپرده شد.

آیت الله غرویان

حضرت مستطاب آیت الله آقای حاج شیخ عبدالجواد غرویان عالم بزرگ و امام جمعه نیشابور بود.

فقیه سعید در سال ۱۳۰۵ش (۱۳۴۵ق) در نیشابور به دنیا آمد. پدرش ملا محمد رضا مردی بود که در امور دینی بسیار موفق و قاری قرآن و اهل نماز شب و ذاکرا ابی عبدالله الحسین (علیه السلام) و محشور با علمای شهر بود. آن مرحوم پس از تحصیلات مقدماتی و مکتب خانه، در مدرسه گلشن به تحصیل علوم دینی روی آورد و ادبیات را نزد مرحوم حاج شیخ محمد رضا محقق فراگرفت. سپس به مشهد مقدس عزیمت نمود و در مدرسه نواب نزد مرحوم آیت الله خزعلی تتمه ادبیات (معنی و مطول) را آموخت و پس از آن معالیم و قوانین و شرح لمعه را نزد آیت الله میرزا احمد مدرس یزدی و سطوح عالیه را نزد حضرات آیات: حاج شیخ مجتبی قزوینی، حاج شیخ هاشم قزوینی، شیخ علی اکبر صدرزاده دامغانی، حاج شیخ کاظم دامغانی و میرزا جواد آقا تهرانی فراگرفت. سپس دروس خارج فقه و اصول را نزد آیت الله العظمی میلانی و حضرات آیات: شیخ حسنعلی مروارید و میرزا جواد تهرانی آموخت و مبانی علمی اش را استوار ساخت و همزمان به تدریس ادبیات و سطوح عالیه و تبلیغ دین (در زادگاهش) و تأسیس مدرسه علمیه «بعثت» (با یاری و همکاری مرحوم آیت الله مروارید) و تربیت شاگردان و اقامه جماعت در مسجد فقیه سبزواری (در کوی طلاب) پرداخت. با آغاز نهضت اسلامی مردم ایران به رهبری امام خمینی او هم به میدان آمد و در مسجد و مدرسه خویش از اهداف امام خمینی تبلیغ و پشتیبانی می نمود تا آنکه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، از سوی امام خمینی به امامت جمعه نیشابور و از سوی مردم خراسان به نمایندگی مجلس خبرگان رهبری (دوره اول و دوم) برگزیده شد و در طول سال های دفاع مقدس با تمام توان به جبهه های نبرد شتافت (فرزندش مهدی هم هشت سال به اسارت درآمد

و اکنون جزو آزادگان سرافراز است) و با کمک های مالی و ارشاد و تبلیغ خود به رزمندگان اسلام یاری می رساند. وی در نیشابور علاوه بر اقامه جمعه و جماعت، به تدریس و تألیف و تبلیغ دین و حمایت از مستمندان و نیازمندان اشتغال داشت که مؤسسه خیریه و صندوق قرض الحسنه الزهرا یادگار آن مرحوم است. او دارای سیر و سلوک و عرفان شرعی و زهد و بی اعتنائی به دنیا و نمونه ای از سلف صالح و علمای زاهد بود. قریحه شعری اش صاف و روان بود و اشعار فراوان در مدح و مرثیه ائمه اطهار (علیهم السلام) سرود. این اشعار بسیار مورد توجه مقام معظم رهبری قرار گرفت و معظم له برخی از آنها را تصحیح نموده است.

آثار چاپی آن مرحوم عبارتند از:

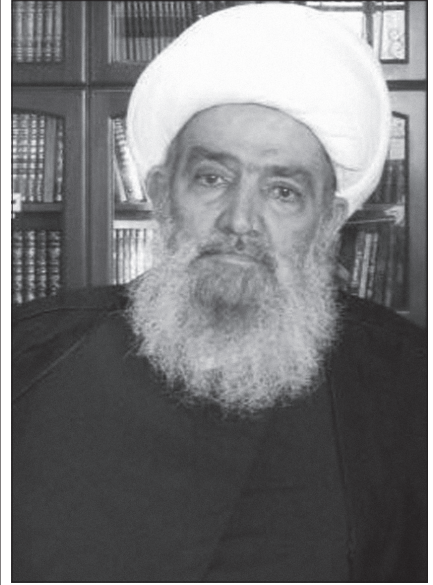
۱. جلوه های قرآنی یا نردبانی به سوی عالم انوار
۲. ذره خاکی یا انسان متعالی
۳. جلوه های ربانی در حالات آیت الله میرزا جواد تهرانی
۴. دیوان اشعار

سرانجام آن مرحوم بر اثر بیماری و کهولت سن در ۸۹ سالگی در روز چهارشنبه ۳ دی ۱۳۹۴ش (۱۱ ربیع الاول ۱۴۳۷ق) چشم از جهان فرو بست و بیکر پاکش در روز جمعه تشییع و پس از نماز امام جمعه محترم نیشابور حجت الاسلام و المسلمین مقری در قطعه شهدای بهشت فضل بن شاذان به خاک سپرده شد.

آیت الله فقیه عاملی

حضرت آیت الله آقای حاج شیخ مفید فقیه یکی از علمای شهر صور در جنوب لبنان بود.

فقیه سعید در سال ۱۳۵۵ق (۱۹۳۷م-۱۳۱۵ش) در نجف اشرف، در بیت علم و فضیلت به دنیا آمد. پدرش حجت الاسلام و المسلمین حاج شیخ علی فقیه و عمویش آیت الله شیخ محمد تقی فقیه و جدش آیت الله شیخ یوسف فقیه که با سعی و تلاش او مذهب جعفری، یکی از مذاهب رسمی در لبنان قرار داده و تصویب قانونی شد. در کودکی به همراه پدرش به شهر آبا و اجدادی اش «حاریص» آمد و در مدرسه جعفریه - که مؤسس آن آیت الله علامه سید شرف الدین بود - تحصیلات خود را آغاز نمود. سپس در پانزده سالگی (۱۹۵۲م) به تحصیل علوم دینی روی آورد و به نجف اشرف مهاجرت کرد و ادبیات و سطوح را نزد عمویش آیت الله شیخ محمد تقی فقیه و سطوح عالیه را نزد حضرات آقایان: شیخ علی سماکه، سید اسماعیل صدر، شیخ علی حلی، سید محمد باقر صدر و سید یوسف حکیم فراگرفت و پس از آن به درس خارج آیات عظام: آقای حکیم، آقای خوبی و بیش از همه شهید سید محمد باقر صدر حاضر شد و مبانی علمی اش را استوار ساخت. در سال ۱۹۶۳م به نمایندگی مراجع تقلید نجف به «قلعه سکر» - ناصریه - رفت و در آنجا به تبلیغ دین و ترویج مذهب پرداخت و در خلال این سال ها دو فرزندش شیخ هادی و شیخ مهدی و دامادش شیخ صادق فقیه به دست رژیم بعث عراق دستگیر شده و به شهادت رسیدند و خود نیز پس از سال ها اقامت در سال ۱۹۹۰م به لبنان بازگشت و در شهر صور اقامت گزید و در آنجا به احیاء شعائر دینی و اقامه جماعت و تدریس و تألیف و تکمیل «جامعه النجف الاشرف» - که تأسیس آن به دست پدر بزرگوارش آغاز شده بود - پرداخت و در آن صدها طلبه علوم دینی را تربیت نمود.

آثارش عبارتند از:

الف) کتاب‌های چاپی

۱. کتاب الموارث
۲. کتاب الوصایا (تقریر درس آیت‌الله خویی)
۳. مباحث القبلة و السترو الساتر (تقریر درس آیت‌الله خویی)
۴. کتاب النکاح (۲ ج)
۵. کتاب الطلاق
۶. کتاب المکاسب
۷. کتاب الخیارات
۸. العقل فی اصول الدین
۹. قواعد فقهیة
۱۰. ولایة الفقیة فی مذهب اهل البیت (علیهم السلام)

ب) کتاب‌های مخطوط:

۱. العقل فی فروع الدین
۲. کتاب القضا و الشهادات
۳. کتاب‌های فقهی و اصولی

سرانجام آن فقیه بزرگ در ۸۰ سالگی، در روز یکشنبه ۲۴ جمادی الثانی ۱۴۳۷ق (۱۵ فروردین ۱۳۹۵ش) بدرود حیات گفت و پیکر پاکش در روز چهارشنبه به نجف اشرف منتقل شد و پس از نماز آیت‌الله العظمی سیدسعید حکیم در وادی السلم به خاک خفت.

دفتر آیت‌الله العظمی سیستانی در پیام تسلیت

خود چنین نگاشت:

بسم الله الرحمن الرحيم
انا لله وانا اليه راجعون.

تلقى سماحة السيد السيستاني (دام ظلّه) ببالغ الاسى والاسف نبأ وفاة العالم الجليل حجة الاسلام والمسلمين الشيخ مفيد الفقيه العاملي طاب ثراه بعد عمر حافل بالعطاء في سبيل ترويج الدين والمذهب وخدمة المؤمنين. وسماعته (دام ظلّه) اذ يعزى ذوى الفقيه السعيد واسرة آل الفقيه الكرام والعلماء الاعلام وسائر المؤمنين في لبنان في هذا المصاب الجلل، يسأل الله العلي القدير ان يتغمد الراحل العزيز بواسع رحمته ورضوانه ويحشره مع اوليائه محمد وآله الاطهار ويلهم اهله وسائر محبيه الصبر والرضوان. ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم. مكتب السيد السيستاني. ۲-۱۴۳۷.

وآیت‌الله العظمی صافی هم در پیام تسلیت خویش فرمود:

بسم الله الرحمن الرحيم. الحمد لله رب العالمين وصلى الله على نبينا محمد وآله الطاهرين. اذا مات المؤمن الفقيه ثلم في الاسلام ثلمة لا يسدها شئ. تلقينا ببالحزن والاسى نبأ وفاة العلامة الحجة الشيخ محمد الفقيه قدس سره مسلمين لمشيئة الله تعالى وسائلين المولى عز وجل ان يتغمده بواسع رحمته وان يلقي الصبرعلى اسرته وطلابيه وعموم الاخوة المؤمنين اللبنانيين وان يوفقهم للمحافظة على انجازاته الثقافية والعلمية الحوزوية وسائر خدماته الدينية التي نذر الفقيه نفسه في سبيلها وعاش في ظلها خادما للاسلام والمؤمنين من خلالها وعظم الله اجوركم. والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته. ۲۷ جمادى الآخرة ۱۴۳۷. قم المقدسة.

لطف الله الصافي

آیت‌الله واعظ طبسی

مرحوم آیت‌الله حاج شیخ عباس واعظ طبسی یکی از علمای محترم مشهد مقدس به شمار بود.

فقیه سعید در بهمن ۱۳۱۴ش در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش مرحوم حجت‌الاسلام و المسلمین شیخ غلامرضا طبسی (م ۱۳۵۵ق) - از مشاهیر خطبای خراسان - بود. وی در کودکی پدر از دست داد، اما به همت مادرش به تحصیل علوم دینی پرداخت و ادبیات را از محضر حاج شیخ محمدتقی ادیب نیشابوری و شرح لمعه را از حاج سیداحمد مدرس یزدی و سطوح عالیّه را از حضرات آیات: حاج شیخ مجتبی قزوینی و حاج شیخ هاشم قزوینی و دروس خارج فقه و اصول را هم از محضر آیات عظام: آقای میلانی و حاج میرزا حسین فقیه سبزواری فراگرفت و همزمان به تدریس و تبلیغ دین روی آورد. جلسات تدریس او مورد استقبال طلاب جوان بود. او خطیبی بلیغ و نام‌آور و استادی موفق و بارآور بود و مبارزه خود را با رژیم شاه از همان روزهای نخست آغاز کرد. در روز ۱۴ تیر ۱۳۴۰ سخنرانی‌اش مورد اعتراض ساواک قرار گرفت و تعطیل شد و او به مدت هفت ماه ممنوع المنبر گردید. با شروع مبارزات روحانیت بر علیه رژیم شاه، همگام و همراه با دوستانش: مقام معظم رهبری و شهید سیدعبدالکریم هاشمی نژاد به میدان آمد و چندین بار دستگیر و زندانی شد که آخرین آن از تیر ۱۳۵۴ تا خرداد ۱۳۵۶ بود. وی یکی از ارکان مبارزه و رهبران فکری مردم مشهد بود و پس از پیروزی انقلاب اسلامی از سوی امام خمینی به تولیت آستان قدس رضوی و نمایندگی معظم له در استان خراسان و مدیریت حوزه علمیه خراسان و از سوی مردم خراسان به نمایندگی مجلس خبرگان قانون اساسی و مجلس خبرگان رهبری و از سوی رهبر انقلاب نیز به عضویت مجمع تشخیص مصلحت نظام

حجت الاسلام صفی

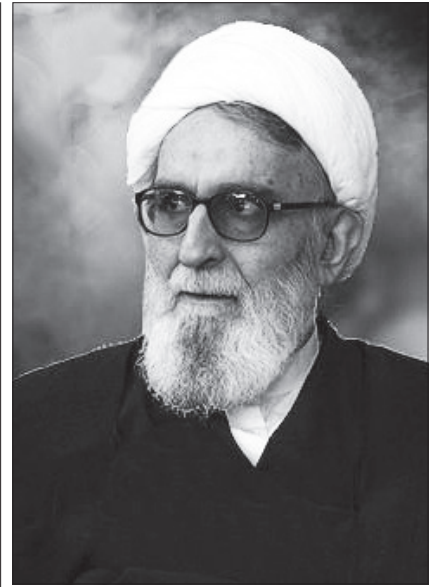
آقای حاج سیدمحمد صفی یکی از فضلا و خطبای نامی و ائمه جماعات قم بود.

آن مرحوم در سال ۱۳۵۳ق (۱۳۱۳ش) در قم به دنیا آمد. پدرش مرحوم ثقة الاسلام آقای حاج سیدمحمد صفی، یکی از ناشران کتب مذهبی در قم بود که فرزندانش نیز تا کنون از ناشران معتبر مذهبی قم به شمارند. وی پس از فراگیری ادبیات عرب نزد پدرش، به دروس سطح حضرات آیات: شهید صدوقی (شرح لمعه)، سیدموسی صدر (قوانین)، میرزا علی مشکینی (رسائل و مکاسب) و سیدمحمدباقر سلطانی طباطبایی (کفایه) حاضر شد و پس از آن دروس خارج فقه و اصول را از محضر آیات عظام: آقای بروجردی، امام خمینی و آقای گلپایگانی بهره برد و مبنای علمی اش را استوار ساخت و علاوه بر آن به ترجمه و تألیف و خطابه پرداخت. در سال ۱۳۴۰ش و بنا به دعوت مرحوم حجت الاسلام حاج سیداحمد مشرف قمی و مرحوم مهندس منوچهر سالور به شهر دورود مهاجرت کرد و بیش از ۲۰ سال در شرکت سهامی سیمان فارسیت درود به تبلیغات دینی و انتشار کتب مذهبی و اقامه جماعت و سخنرانی و علاوه بر آن به تدریس در حوزه علمیه و سخنرانی‌های عمومی و جلسات مخصوص بانوان و جوانان و تألیف و تفسیر قرآن پرداخت و نسلی از جوانان متدین را تربیت نمود. آن مرحوم با کمک مهندس سالور اقدام به ایجاد مسجد و تالار ولیعصر و کتابخانه و دفتر مذهبی شرکت سیمان کرد و ماهانه هزاران جزوه دینی را تألیف و تدوین نمود و در سراسر کشور و خارج آن به صورت رایگان منتشر کرد. وی در سال ۱۳۶۲ ش به زادگاهش بازگشت و به اقامه جماعت در مسجد فاطمیه و تألیف و خطابه پرداخت و برای انتشار کتب دینی انتشارات اهل بیت را تأسیس نمود.

دریافت کردم. ایشان برادری همدل و همزبان برای اینجانب و مریدی صدیق برای امام راحل و خدمتگزاری پایدار و سختکوش برای انقلاب بودند.

از نخستین طلایه‌های مبارزات نهضت اسلامی، مشهد مقدس شاهد حضور شجاعانه و اثرگذار این روحانی محترم در عرصه‌های پرخطر و قبول دشواری‌های آن بود و این حضور صریح و صادقانه تا آخرین روزهای مبارزات ملت ایران ادامه یافت. پس از انقلاب، اعتماد امام بزرگوار به ایشان، منشأ کسب افتخار تولیت و خدمت به آستان مبارک رضوی (علیه آلاف التحية والسلام) و خدمات بی‌سابقه به این آستان مقدس با همت و عزم راسخ ایشان شکل گرفت و امید است که توجهات آن حضرت شامل حال این خدمتگزار با اخلاص گردد. موضع انقلابی و وفاداری به آرمان‌های نظام اسلامی و مجاهدت در این مسیر دشوار که غالباً بدون تظاهر انجام گرفته است، خود فصل دیگری از زندگی این روحانی عالی‌قدر است. اکنون با فقدان ایشان، این جانب برادر مهربان و همسن‌گر دوران غربت و شدت پیش از انقلاب و همکار سخت‌کوش سالهای پس از انقلاب را از دست داده و از خداوند رحیم پاداش شایسته و غفران و رضوان الهی را برای ایشان مسألت می‌کنم. به خاندان مکرم و بازماندگان ایشان به ویژه همسر صبور و نیک‌اندیش و فرزندان محترم صمیمانه تسلیت عرض می‌کنم و صبر و اجر برای آنان مسألت می‌نمایم.

سیدعلی خامنه‌ای

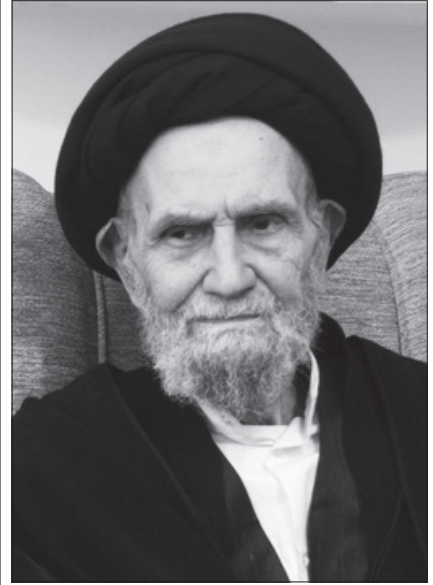
برگزیده شد. وی در زمان تولیتش به خدمات ماندگار به آستان مقدس امام هشتم (ع) پرداخت و بازسازی اطراف حرم مطهر و توسعه روضه منوره و احداث صحن جمهوری اسلامی و صحن قدس و صحن جامع رضوی و رواق‌های دارالولایه، دارالهدایه، دارالرحمه و دارالحکمه، کتابخانه آستان قدس، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، دانشگاه امام رضا، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، بنیاد فرهنگی رضوی، مؤسسه فرهنگی قدس، مرکز آفرینش‌های هنری، شرکت به نشر و ایجاد ده‌ها کارخانه و مزارع کشاورزی و ورزشگاه‌ها و توسعه موزه‌ها و ابنیه حرم مطهر بخشی از آنها است.

سرانجام وی در ۸۰ سالگی، در صبح روز جمعه ۱۴ اسفند ۱۳۹۴ش (۲۴ جمادی الثانی ۱۴۳۷ق) بدرود حیات گفت. پس از درگذشت ایشان در استان خراسان یک روز تعطیل عمومی اعلام شد و پیکرش در صبح روز شنبه ۱۵ اسفند با حضور ده‌ها هزار نفر تشییع و پس از نماز یار دیرینش مقام معظم رهبری برآن، در رواق توحید خانه حرم مطهر به خاک سپرده شد.

رهبر انقلاب در پیام تسلیت خویش فرمود:

بسم الله الرحمن الرحيم. با تأسف و اندوه خبر درگذشت عالم مجاهد و یار صادق انقلاب، جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای حاج شیخ عباس واعظ طبسی - رحمه الله - را

آثارش عبارتند از:

۱. زندگانی رهبران اسلام (ترجمه انوار البهیه محدث قمی)
۲. زندگانی اباعبدالله الحسین علیه السلام (ترجمه لهوف سید بن طاووس)
۳. قصص قرآن
۴. تعالیم آسمانی اسلام (به زبان های انگلیسی، اردو و کردی ترجمه شده است)
۵. داستان های تاریخی
۶. سفر آسمانی
۷. تحفة الادباء یا بهار شعر و ادب
۸. هدیه اهل بیت (ادعیه و اذکار)
۹. نقد کتاب آیات شیطانی
۱۰. سیری در شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید (۳ ج)

سرانجام آن مرحوم در ۸۱ سالگی، در روز دوشنبه ۱۹ بهمن ۱۳۹۴ ش (۲۸ ربیع الثانی ۱۴۳۷ ق) بدرود حیات گفت و پیکرش در روز چهارشنبه ۲۱ بهمن تشییع و پس از نماز حضرت آیت الله نوری همدانی بر آن، در حجره ۲۵ صحن حرم مطهر حضرت معصومه به خاک سپرده شد.

حجت الاسلام خوانساری

آقای حاج سیدمحمدباقر خوانساری یکی از علمای مشهور تهران بود.

فقیه سعید در سال ۱۳۴۰ ق (۱۳۰۰ ش) در اراک در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدرش فقیه بزرگ و مرجع پراوازه شیعه آیت الله العظمی سیدمحمدتقی خوانساری (۱۳۰۵-۱۳۷۱ ق) بود که در آن زمان در اراک از شاگردان آیت الله العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری بود. وی در کودکی همراه پدرش به قم آمد و پس از اخذ دیپلم به تحصیل علوم دینی روی آورد و سطوح عالییه را نزد حضرات آیات: سیدمحمدتقی خوانساری (رسائل)، حاج شیخ محمدعلی اراکی (مکاسب) و حاج سیداحمد خوانساری (کفایه) فراگرفت و پس از آن به درس خارج آیات عظام: آقای بروجردی، حجت کوهکمری و پدر بزرگوارش حاضر شد و در سال ۱۳۷۱ ق به نجف اشرف مهاجرت کرد و به درس آیات عظام: سیدعبد الهادی شیرازی، سیدمحمد شاهرودی، سیدجمال گلپایگانی، میرزا آقا اصطهباناتی، آقای حکیم و بیش از همه آقای خوبی حاضر شد و به درجه اجتهاد نائل آمد و از آیت الله خوبی، اجازه اجتهاد دریافت نمود. معظم له در اجازه خود مرقوم فرمود:

مخفی نماند جناب مستطاب عماد الاعلام، ملاذ الانام، حجة الاسلام قره العین عزیزم آقای آقاسیدمحمدباقر دام فضله و علاه نجل مرحوم مغفور له حضرت آیت الله آقای آقاسیدمحمدتقی خوانساری (قدس سره) مدت مدیدی عمر شریف خود را با کمال جدیت در تحصیل علوم دینییه و معارف و احکام شرعییه در نجف اشرف علی مشرفها آلف التحیه و السلام صرف نموده و مباحث اصولیه و فقهیه احقر را با تفهم و تحقیق

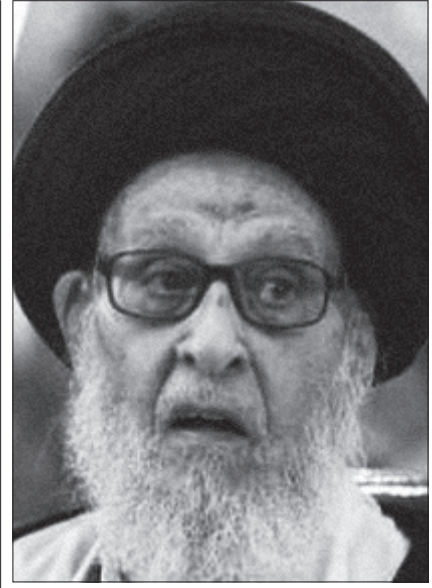
حاضر شده و بحمدالله تعالی به مقصد خود نائل و به مراتب راقیه از علم و عمل حائز گشته و می تواند آنچه را که از احکام شرعییه با موازین مقرره استنباط نموده یا استنباط می نماید برطبق آن عمل نماید.

ایشان اسفار را هم با شهید سیدمحمدباقر صدر به طور خصوصی از مرحوم شیخ صدر بادکوبه ای فراگرفت و همزمان به تدریس سطوح عالییه هم پرداخت. سپس به تهران آمد و در مسجد رضوان (در خیابان گرگان) به خدمات دینی و منبر و تفسیر قرآن اشتغال ورزید. پس از پیروزی انقلاب اسلامی با حکم امام خمینی به امامت مسجد سلطانی (امام خمینی) بازار برگزیده شد و در کنار تبلیغ و ارشاد آن مسجد را بازسازی و کاشی کاری و تعمیرات لازم و با بهترین فرش ها مفروش و برای آن موقوفاتی تأسیس نمود و موقوفات مغضوبه را هم از چنگ غاصبان درآورد و در زمان جنگ تحمیلی هم مکرر به جبهه های دفاع مقدس همراه با سیل کمک های مادی بازاریان تهران رفت و در تأمین نیازهای رزمندگان اسلام قدم های بلندی برداشت. وی سه دوره متوالی نماینده مردم تهران در مجلس خبرگان رهبری بود و موفق شد در قم مدرسه علمیه باشکوه و بیمارستان امام رضاع) و در تهران هم بیمارستان قلب امیرالمؤمنین (ع) را بنیاد نهد.

آثارش عبارتند از:

۱. انصاف در امانت
۲. مدارک العروه (۲ ج)
۳. حاشیه بر عروه

آن مرحوم در ۹۴ سالگی، در روز سه شنبه ۲۷ بهمن ۱۳۹۴ ش (۷ جمادی الاولی ۱۴۳۷ ق) چشم از جهان فروبست و پیکر پاکش روز پنجشنبه ۲۹ بهمن تشییع و پس از نماز فرزندش حجت الاسلام والمسلمین حاج سیدمحمدکاظم خوانساری به نجف اشرف انتقال یافت و در قبرستان وادی السلام به خاک خفت. آیت الله العظمی صافی گلپایگانی در پیام تسلیت خویش فرمود:

بسم الله الرحمن الرحيم.

اذامات العالم ثلم في الاسلام ثلثة لا يسدها شيئ. رحلت عالم متقى مرحوم حضرت آيت الله آقاي حاج سيدمحمدباقر خوانساري (رضوان الله تعالى عليه) موجب تأسف و تأثر گرديد. آن فقيه وارسته عمر شريف خود را در اعلاى كلمه الله و ترويج و نشر معارف نوراني اهل البيت (عليهم السلام) سپري کرد و خدمات شايان علمي، ديني و اجتماعي به جامعه اسلامي نمود و آثار ساميه باقيه از خود به يادگار گذاشت. آن عالم جليل القدر که دارای مکارم اخلاق و فضائل والاي انساني بودند، خلف صالح استاد بزرگوار ما مرحوم آيت الله العظمى آقاي حاج سيدمحمدتقي خوانساري (اعلى الله مقامه) بود که حق بزرگي به حوزه های علميه به ويژه حوزه علميه قم داشتند. حقير اين ضايعه بزرگ را به حضرات علمای اعلام و خاندان مکرم ایشان به ويژه آقازاده برومند و معزز جناب حجت الاسلام آقاي حاج سيدکاظم خوانساري تسليت گفته و علو درجات آن عالم خدوم و صبر و اجر برای بازماندگان محترم را از خداوند متعال مسئلت دارم.

هشتم جمادى الاولى ۱۴۳۷
لطف الله صافي

حجت الاسلام حسينى طاشى (۱۳۵۰-۱۴۳۷ق)

آقاي حاج سيدمهدى حسينى طاشى يکي از علمای نامى شاهرود بود.

فقيه سعید در سال ۱۳۵۰ق (۱۳۱۰ش) در روستای «طاش علیا»- از توابع شاهرود - زاده شد. پدرش مرحوم آقا سيدمحمد يکي از سادات مورد احترام اهالی منطقه بود که قبرش هم اينک مزار و محل مراجعه مردم است. وی پس از فراگرفتن قرآن و کتب فارسی در سال ۱۳۲۴ش به شاهرود آمد و در مدرسه بازار که زیر نظر آيت الله شيخ آقا بزرگ اشرفی اداره می شد، ادبيات و مقدمات علوم را فراگرفت. سپس در سال ۱۳۲۷ش به مشهد مقدس رفت و سطوح عاليه را نزد حضرات آيات: سيداحمد مدرس يزدی، ميرزا جواد تهرانی، شيخ حسنعلی مرواريد، سيدحسين موسوی شاهرودی و حاج شيخ هاشم قزوینی فراگرفت. در ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ش به نجف اشرف مهاجرت کرد و به دروس خارج آيات عظام: سيد محمود شاهرودی، ميرزا باقر زينجانی، سيد عبدالاعلی سبزواری و بيش از همه آيت الله العظمی خويی حاضر شد و پس از ورود امام خميني به نجف در درس های ایشان نيز حضور يافت و مبانی علمی اش را استوار ساخت و به درجه اجتهاد نائل آمد.

در سال ۱۳۵۵ش به زادگاهش بازگشت و به اقامه جماعت در مسجد قرآن و تبليغ دين و ارشاد مؤمنين و ترويج پيام و مرام امام خميني پرداخت و مسجدش کانون نشر و پخش اعلاميه های امام و محل گردهمایی جوانان انقلابی بود و در سال های تظاهرات مردم بر عليه رژيم شاه، مسجدش محل حرکت و روشننگری

بود. پس از پيروزی انقلاب اسلامي به سمت امامت جمعه موقت و رياست دادگاه انقلاب و سپس دادگستری شهرستان شاهرود برگزيده شد و ساليان بسيار به خدمت به مردم زادگاهش پرداخت و مديريت مدرسه علميه امام صادق (عليه السلام) را هم بر عهده داشت. وی در سال های دفاع مقدس هم ماه ها در جبهه های نبرد به تشجيع و تبليغ دين در ميان رزمندگان اسلام اشتغال داشت.

آثار چاپی اش عبارتند از:

۱. جامع البيان في احكام القرآن (۴ ج)
۲. جامع الفوائد في الاصول والقواعد
۳. جامع البيان في احكام المكاسب
۴. جامع المحاضرات في احكام البيع

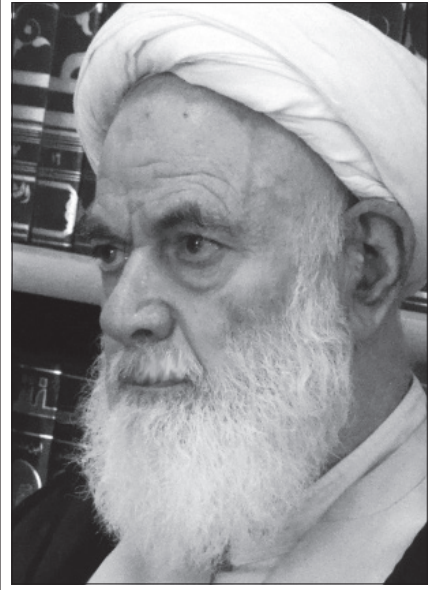
آن مرحوم بر اثر بيماری و كهولت سن در ۸۴ سالگی در روز يكشنبه ۲۵ بهمن ۱۳۹۴ش (۵ جمادى الاولى ۱۴۳۷ق) چشم از جهان فروبست و پيكرپاكش روز دوشنبه ۲۶ بهمن پس از تشييع باشكوه و نماز آيت الله حاج شيخ مرتضى اشرفی بر آن در گلزار شهدا به خاک سپرده شد.

حجت الاسلام مولانا

حضرت مستطاب حجت الاسلام و المسلمین آقاي حاج شيخ غلامرضا مولانا بروجردی يکي از علمای محترم بروجرد و از خطبای معروف قم بود.

فقيه سعید در سال ۱۳۴۶ق (۱۳۰۶ش) در بروجرد در بيت خطابه و منبر به دنيا آمد. پدر و نياکانش همه از خطبای نامی بروجرد بودند.

پدرش حجت الاسلام حاج شيخ علی اکبر، فرزند حجت الاسلام شيخ فضل الله، فرزند حجت الاسلام شيخ غفور بروجردی بود. آن مرحوم در نوجوانی به تحصيل علوم دينی روی آورد و در مدرسه نوربخش نزد استادانی چون حضرات آقايان: حاج شيخ علی جواهری و سيدمحسن شريعتمداري، ميرزا لطف الله فقهی

و میرزا احمد فیضی، سیداسماعیل گلپایگانی و سیدعبدالحسین خندابی، شیخ محمد غروی و شیخ علی محمد خرم‌آبادی ادبیات و سطوح عالییه را فراگرفت و پس از آن به دروس خارج حضرات آیات: حاج شیخ علی محمد بروجردی و حاج شیخ بهاء‌الدین حجتی و سیدعلی بهبهانی (در وقت اقامتش در بروجرد) حاضر شد و مبانی علمی‌اش را استوار ساخت. سپس به نجف اشرف رفت و مدتی هم در دروس آیت‌الله العظمی خویی حاضر شد و در حدود ۱۳۵۰ش به قم آمد و در دروس آیات عظام: گلپایگانی و مرعشی نجفی و وحید خراسانی شرکت کرد و علاوه بر تحصیل به تبلیغ دین (در داخل و خارج کشور) و تألیف و تحقیق روی آورد و در عالم خطابه و منبر خوش درخشید و به‌ویژه در کویت منبرهایش مشهور بود. وی در طول انقلاب اسلامی به حمایت از امام پرداخت و به علت انتقادات خویش از رژیم شاه به سنقر تبعید و در کویت هم ممنوع المنبر و اخراج شد.

وی، بسیار محبوب و متواضع و خوش سخن و خوش‌برخورد بود و به درگذشت فرزند فاضل و فرزانه‌اش حجت‌الاسلام حاج شیخ حسن مولانا (متوفای ۱۰ مهر ۱۳۹۳ش) - که دارای حافظه‌ای قوی و از خطبا و ائمه جماعات بروجرد بود - مبتلا شد و صبر نمود. در سال ۱۳۸۰ش به زادگاهش بازگشت و به اقامه جماعت در مسجد

نخعی، تألیف و تدریس سطوح عالییه و تأسیس مراکز عام المنفعه کتابخانه ولی‌عصر - عج - و مجتمع دینی و فرهنگی در شهرک اندیشه پرداخت و در اسفند ۱۳۹۳ش مجلس نکوداشت وی برگزار شد.

آثارش عبارتند از:

الف) کتاب‌های چاپی

۱. الخاتم لوصی الخاتم. (درباره تفسیر آیه انما ولیکم الله و رسوله و خاتم بخشی امیرالمؤمنین(ع))
۲. درس‌هایی از توحید
۳. تاریخ بروجرد (۲ ج)
۴. سخنوران بروجرد
۵. تحقیق: عبقات الانوار (۱۱ ج، نوشته میرحامدحسین)
۶. تحقیق: حلیة الابرار (۶ ج، نوشته سیدهاشم بحرانی)
۷. تحقیق: الصراط المستقیم (۶ ج، نوشته سیدحسین بروجردی)
۸. تحقیق: المحاضرات فی الدین و التاریخ و الادب (۲ ج، نوشته سیدجواد آل علی شاهرودی)
۹. تحقیق الحاشیة علی کفایة الاصول (۲ ج، نوشته شیخ بهاء‌الدین حجتی بروجردی)

ب) آثار غیر چاپی

۱. دائرة المعارف علما و دانشمندان مسلمان
۲. کشکول
۳. فرهنگ سخن
۴. المواعظ و الخطب
۵. تاریخ بروجرد (ج ۳)
۶. سخنوران بروجرد (ج ۲)
۷. منظومه عربی فقهی (نظم لمعه)
۸. منظومه فارسی تفسیر قرآن (۲ جزء آخر)
۹. زندگی آیت‌الله بروجردی و شاگردانش
۱۰. مجموعه اشعار

سرانجام آن مرحوم در ۸۸ سالگی، در روز جمعه ۸ جمادی الثانی ۱۴۳۷ق (۲۸ اسفند ۱۳۹۴ش)

چشم از جهان فروبست و پیکر پاکش روز شنبه پس از تشییع باشکوه و نماز آیت‌الله سیدجواد علوی بروجردی در درب هشت شهدا به خاک سپرده شد.

آیت‌الله وداعی

حضرت مستطاب آیت‌الله آقای حاج سیدجواد وداعی عالم بزرگ بحرین بود.

فقید سعید در سال ۱۹۲۳م (۱۳۴۴ق) در شهرک باربارا - از روستاهای بحرین - زاده شد و در جوانی همراه خانواده‌اش به نجف اشرف مهاجرت کرد و به تحصیل علوم دینی روی آورد. وی پس از آموختن سطوح عالییه به دروس آیات عظام: آقای حکیم، آقای خوبی، شهید سیدمحمدباقر صدر، شیخ محمدامین زین‌الدین و سیدعلی طباطبایی تبریزی حاضر شد و بهره‌های فراوان برد و با مرحوم زین‌الدین و مرحوم دکتر شیخ احمد وائلی ارتباط عمیق داشت. او در نجف با حضرات آیات: شیخ احمد عصفور، شیخ عبدالامیر جمیری، شیخ عبدالحسین ستیری، سیدعلوی غریفی، شیخ سعید عربی و شیخ عبدالله مصلی هم‌درس و هم‌بحث بود و علاوه بر تحصیل به تدریس سطوح (شرح لمعه و شرایع) می‌پرداخت و در خانه‌اش همیشه باز و مهماندار بود و دستی‌گشاده و بخشنده داشت. وی پس از بیست سال اقامت در نجف به زادگاهش بازگشت و در مدت چهل سال به خدمت به حجاج بیت‌الله الحرام و اقامه جماعت در مسجد رأس رمان و تألیف و تدریس و تأسیس «حوزة الامام الباقر» و تربیت صدها طلبه پرداخت و نماینده تمام مراجع تقلید (آیات عظام: حکیم، خوبی، سیستانی و زین‌الدین) بود.

علامه وداعی از جمله علمای بزرگ بحرین بود که

برای احقاق حقوق مردم مردانه به میدان آمد و پای بسیاری از بیانیه‌های علمای بحرین بر علیه رژیم آل خلیفه را امضاء می‌کرد و در مراسم عزای شهدای انقلاب حضور می‌یافت و با کهولت سن به دیدار اسرای آزاد شده از زندان‌های رژیم می‌رفت.

از تألیفات او کتاب الحركة العلمية في البحرين من القرن السابع الهجري حتى نهاية القرن الثالث عشر است.

آن مرحوم در ۹۳ سالگی، در روز یکشنبه اول فروردین ۱۳۹۵ ش (۱۰ جمادی الثانی ۱۴۳۷ ق) بدرود حیات گفت و پیکر پاکش در روز دوشنبه دوم فروردین پس از تشییع باشکوه و نماز فرزند برومندش حجت الاسلام والمسلمین سیدسعید وداعی بر آن در «مقبرة الحورة» در جوار والدینش به خاک رفت. آیت الله العظمی سیستانی در پیام تسلیت خویش فرمود:

**بسم الله الرحمن الرحيم
انا لله وانا اليه راجعون**

فضيلة العلامة السيد سعيد الوداعي دامت تأييداته.

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته. وبعد: فقد تلقينا ببالغ الاسى نبأ وفاة والدكم فضيلة العلامة حجة الاسلام السيد جواد الوداعي «طاب ثراه» بعد عمر مبارك صرفه في سبيل ترويج الشرع الحنيف وخدمة المؤمنين، واننا اذ نعزيكم وسائراسرتكم الكريمة واهل البحرين الكرام عامة ولاسيما العلماء الاعلام (دامت بركاتهم) في هذا المصاب الفادح.

نسأل المولى العلى القديران يتغمد الفقيد السعيد بوسع رحمته ورضوانه ويلهمكم وجميع ذويه ومحبيه الصبر والسلوان. ولا حول ولا قوة الا بالله العلى العظيم.

على الحسينى السيستانى

۱۲ جمادى الثانی ۱۴۳۷

